

MANİSA İLİ HASTANELERİNDE ÇALIŞAN SAĞLIK PERSONELİNİN SİGARA KONUSUNDAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLARI

Gülümser ARGON*

Meral BURKAN**

ÖZET

Bu çalışma, Manisa ili hastanelerinde çalışan hekim, diş hekimi, hemşire ve ebelerin sigara konusundaki tutum ve davranışlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Hazırlanan anket torunum 139'u hekim-diş hekimi, 201'i hemşire-ebe olmak üzere toplam 340 sağlık meslek üyesi katılmıştır. Sigara içme oranları hekim-diş hekimlerinde %58.99, hemşire-ebelerde %56.77 olarak bulunmuştur. Çalışmaya katılan sağlık meslek üyelerinin hastalarına sigarayı bıraktırmada etkin rol oynama, eğitim ve danışmanlık rollerinin önemini bildikleri ve bu konuda sunulan bazı mevzuat önerilerine büyük ölçüde katıldıkları saptanmıştır.

Sigara içmenin, önlenabilir hastalık ve erken ölümlerin en önemli nedeni olduğu 1964'den beri bilinmektedir. İçilen her bir sigaranın, insan ömrünü ortalama 5.5 dakika kısalttığı tahmin edilmektedir (4). Sigara içme, insan sağlığı üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri nedeniyle etkin önlemler alınmasını gerektiren önemli bir sağlık sorunudur. Dünyanın her ülkesinde, sigara ile savaşta sağlık personeline büyük görevler düşmektedir. İkibinli yıllarda sağlık hedefleri arasında "tütünsüz bir dünya" için mücadele çalışmalarında hekim, diş hekimi, hemşire ve ebeler aktif olarak yer almalı, tutum ve davranışlarıyla da model olmalıdır.

Yapılan birçok çalışmada hastaların sağlık personelinin sigara içtiğini görmesinin, hastanın sigara içme davranışı üzerine olumsuz etki-

• Ege Ü. Hem.Y.O. Öğ üyesi (Doç.Dr.)

*• Manisa S.S.K. Hst. Yük. Hemşire

sinin olduğu gösterilmiştir (1). Amerikan Kanser Derneğinin 1982 yılında yapmış olduğu geniş çaplı bir araştırmada sigara içme oranlarının hekimlerde % 16.7, diş hekimlerinde % 14.1 ve hemşirelerde % 23.4 olduğu, sigara içen hekim ve diş hekimlerinin yaklaşık iki katının. hemşirelerin % 25.5'nin sigara içip bıraktıkları belirtilmektedir (5).

Türkiye'de 1988 yılında yapılan bir araştırmada, sigara içme oranı erkeklerde %62.8, kadınlarda %24.3 olarak bulunmuştur. Sağlık personeli arasında sigara içme oranlarını, değişik kentlerde tek bir hastanede veya il genelinde inceleyen çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bulgular incelendiğinde. sağlık personeli arasında siOkra içenlerin % 47- .59 arasında bulunduğu ve bu oranın hekimlerde % 48-52, hemşirelerde % 49-57 arasında değiştiği görülmektedir (2, 3, 6, 7, 8, 9, 11).

Türkiye'de sigaraya karşı başlayan kampanya ve sürekli mücadele çalışmalarının araştırmalarla yönlendirilerek süreklilik kazandırılması toplum sağlığı açısından önemlidir. Bu çalışmalarda, kendini daha bilinçli koruma, örnek olma, bırakma tavsiyesinde bulunma ve bu çaba içine girenleri destekleme gibi sorumlulukları olan sağlık personelinin sigara içme davranışları ve tutumları özellikle önemlidir. Bu özden hareketle Manisa ili hastanelerinde çalışan hekim, dişhekim hemşire ve ebelerin sigara konusundaki tutum ve davranışlarını incelemek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Veriler, Dünya Sağlık örgütünün sağlık personeline yönelik sigara araştırmalarında kullanılmasını önerdiği standart formun Sezer ve arkadaşları (9,10) tarafından Türkiye özelliklerine göre uyumlaştırılmış 35 soruluk bir anket formu ile toplanmıştır. Anket forum, Manisa ili merkezde bulunan hastaneleri temsilen Manisa Devlet Hastanesi, S.S.K. Hastanesi, Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde çalışan hekim, diş hekim, hemşire ve ebelere uygulanmış toplam 123 hekim. 16 diş hekim ve 201 hemşire ve ebe formu yanıtlamışlardır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmaya katılan hekim ve dişhekimlerinin yaş ortalaması 35.97 -T 8.07, hemşire-ebelerin 29.76 -F 6.75 olup, yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında hekimlerin % 50.36 ile en fazla 28-37 yaş. hemşire-ebelerin % 43.28 ile en fazla 18-27 yaşları arasında olduğu görülmektedir.

Sağlık personelinin büyük çoğunluğu (% 67.35) evli olup çalışma yılı 1-10 yıl arasında olanlar % 48.53 oranı ile en büyük grubu oluşturmaktadırlar (Tablo 1).

Hekim ve dişhekimlerinin % 25.90 kadın, % 70.10'u erkek olup, % 62.60'ı uzman. %37.40'ı pratisyen hekimdir. Hemşirelerin %4.98'i yüksek okul mezunu. %83.581 sağlık meslek lisesi, %6.47'si ön lisans mezunu. %04.981 ise yardımcı hemşiredir.

Tablo 1. Sağlık personelinin tanıtıcı bilgiler

Yaş gruplarına Göre Dağılım	Hekim- Diş H. S	Hemşire-Ebe S	Toplam S			
18-27	17	12.23	87	43.28	104	30.59
28-37	70	50.36	82	40.80	152	44.71
38-47	36	25.90	31	15.42	67	19.70
48-57	14	10.07	1	0.50	15	4.41
58-67	2	1.44	-	-	2	0.59
Medeni durum. Göre Dağılım	Hekim-Diş H. S	Hemşire-Ebe S	%	Toplam S		
Bekar	33	23.74	68	33.83	101	29.71
Evli	104	74.82	125	62.19	259	67.35
Dul+Boşan.	2	1.44	8	3.98	10	2.94
Çalışma yıllarına Göre Dağılım						
1 yıldan az	2	1.44	5	2.49	7	2.07
1-10 yıl	72	51.80	93	46.27	165	48.53
11-20 yıl	44	33.65	91	45.27	135	39.71
21 ve üzeri	21	15.11	12	5.97	33	9.70
Çalıştıktan kurumlara göre dağılım						
Manisa Dev.H. 68	48.92	103	51.24	171	50.29	
S.S.K. Hast.	55	39.57	52	25.87	107	31.47
Ruh ve S.Hs.	16	11.51	46	22.89	62	18.24
TOPLAM	139	100.00	201	100.00	340	100.00

SAĞLIK PERSONELİNİN SİGARA İÇME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Tablo 2. Sağlık personelinin sigara içme davranışı

Sigarayı deneyimleme	Hekim-Dış H.		Hemşire-Ebeler		Toplam	
	S	Oran (%)	S	Oran (%)	S	Oran (%)
Deneyen	115	82.73	144	71.64	259	76.17
Denemeyen	24	17.27	57	28.36	81	23.83
Sigara içme durumu						
içen	82	58.99	114	56.77	196	57.65
igineyen	57	41.01	87	43.33	144	42.35
TOPLAM	139	100.00	201	100.00	340	100.00

Çalışmaya katılan sağlık personelinin %76.17'si sigarayı hayatında en az bir kez deneyimlediğini belirtmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde hekim-dişhekimlerin sigara içenlerin oranı %58.99 iken, hemşire-ebelerde bu oran %56.77 olup tüm grupta sigara içenlerin oranı %57.65 olarak bulunmuştur. Yapılan istatistiksel analizde hekim-dişhekimleri ile hemşire ve ebelerin sigara içme oranları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2 = 0.17$, SD = 0.17. $P > 0.05$) (Tablo 2). Benzer çalışmalarda (6, 7) hekimlerde sigara içme hemşirelere göre az bulunmasına karşın bu çalışmada hekimlerde sigara içme oranı hemşirelerden fazla bulunmuştur.

Hekim-dişhekimlerinin büyük çoğunluğunun % 47.67 oranı ile fakülte yılları olan 20-24 yaşlarında, hemşire-ebelerin ise yine mesleki eğitimlerini aldıkları 15-19 yaşları arasında %51.51 oranı ile sigaraya başladıkları saptanmıştır. Sigaraya başlama yaş ortalaması hekim-dişhekimlerinde 20,89 ; 3.73, hemşire-ebelerde 19,83 4-3.33"dür (Tablo 3). İzmir metropolüncle yapılan çalışmalarda da (7) benzer sonuçlar bulunmuştur.

Tablo 3. Sigaraya başlama yaşlarına göre sağlık personelinin dağılımı

Sigaraya başlama yaşı	Hekim-Dış H.		Hemşire-Ebe		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
15 yaş ve aşağısı	3	2.80	4	3.03	7	2.93
15-19 yaş	35	32.71	68	51.51	103	43.09
20-24 yaş	51	47.67	51	38.64	102	42.68
25 yaş ve üzeri	18	16.82	9	6.82	27	11.30
TOPLAM	107	100.00	132	100.00	239	100.00

Tablo 4. Günde içilen sigara miktarına göre sağlık personelinin dağılımı

Günde içilen sigara miktarı	Hekim-Dış H.		Hemşire-Ebe		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
1-4 adet/gün	24	29.27	38	33.33	62	31.63
5-10 adet/gün	21	25.61	49	42.98	70	35.71
11-19 adet/gün	8	9.76	13	11.41	21	10.72
20 ve üzeri	29	35.36	14	12.28	43	21.94
TOPLAM	82	100.00	114	100.00	196	100.00

Sağlık personelinin günde içilen sigara miktarına göre dağılımı incelendiğinde (tablo 4) hekim-dışhekimlerin en fazla %35.36 oranı ile günde bir paket ve daha fazla sigara içtikleri, hemşire-ebelerin %42.98 oranı ile en fazla günde 5-10 adet sigara içtiği saptanmıştır. Tüm sağlık personelinde ise en fazla %35.71 oranı ile günde 5-10 adet sigara içtiği saptanmıştır.

Sigara içen sağlık personeline sigarayı bırakmayı düşünüp düşünmediği sorulduğunda hekim-dışhekimlerinin %63.4 hemşire-ebelerin %64.911 sigarayı bırakmayı düşündüklerini belirtmişlerdir.

Sağlık Personelinin Çalışma Ortamlarına Göre Sigara İçme Durumları

Hekim-dışhekimlerinin muayene odasında hasta varken sigara içme durumları incelendiğinde %2.47'sinin sık olarak, %50.62'sinin seyrek olarak ve çok seyrek olarak hasta yanında sigara içtiği ve

%46.91'inin hasta yanında sigara içmedik! saptanmıştır. Bu bulgular, Sezer ve arkadaşlarının (9. 10) yapmış olduğu çalışma bulgular' ile paralellik göstermektedir.

Hemşire-ebelerin hasta yanında sigara içme durumları incelendiğinde %3.51'inin sık olarak, %31.58'inin seyrek ve çok seyrek olarak sigara içtiği. %64.91'inin hiç sigara içmedik, il belirlenmiştir. İzmir metropolünde yapılan çalışmada (7) hasta yanında sigara içneme yüksek oranda (%81.52) bulunmuştur. Bu çalışmada da sigara içmeyenler fazla olmasına karşın önceki çalışmaya oranla sigara içenler biraz daha fazladır.

Sağlık Personelinin Sigara içmeye ilişkin Danışmanlık Roller

Sağlık personelinin hastalara rutin olarak sigara içip içmediklerini sorma ve sigara konusunda hastalarını bilgilendirme durumları incelenmiştir (tablo 5, 6).

Tablo 5. Sağlık personelinin hastalara sigara içip-içmediklerini sorma durumlarına göre dağılımı

Sağlık Per.	Sigara içip-içmediğini sorma							
	rutin olarak soran		rutin olarak sormaya)]		sormayan		toplam	
	S		S		S		S	%
Hekim-Dış H.	33	23.74	88	63.31	18	12.95	139	100.00
Hernşire-ebe	49	24.38	115	57.21	37	18.41	201	100.00
TOPLAM	82	24.12	203	59.70	55	16.18	340	100.00

Hekim-Dişhekimlerinin %23.74'ünün, Hemşire-ebelerin %24.38'ini rutin olarak tüm hastalara sigara içip-içmediklerini sordukları saptanmıştır. Sağlık personelinin tümünde bu oranın %24.12 olduğu görülmektedir (tablo 5). Bu oranlar diğer çalışmalarda (7. 10) bulunan oranlara göre oldukça düşüktür.

Tablo 6. Sağlık personelinin sigaranın zararları konusunda hastalarını bilgilendirme durumlarına göre dağılımı

Sigara Konusunda Bilgtlendirme											
%070<				%30-70		%30>		Hiç		Toplam	
Sağlık Per. S %				S %		S %		S %		S %	
Hek-Di											
ş H. 39 28.06 43 30.94 47 33.81 10 7,19 139 100.00											
Hem-Ebe 26 12.94 88 43.78 60 29.85 27 13.43 201 100.00											
TOPLAM 65 19.12 131 38.53 107 31.47 37 10.88 340 100.00											

Sağlık personelinin sigaranın zararları konusunda hastalarını bilgilendirme durumları incelendiğinde hekim-dishekimleri, tüm hastalarının %70 ve fazlasını bilgilendirenlerin oranı %28.06 olup bu oran hemşire-ebelerde %12.94 olarak bulunmuştur. Hekim-dishekimlerinin büyük çoğunluğu (%33.81) hastalarının %30 dan azını bilgilendirirken, hemşire-ebelerin %43.78'i %30-70 arasında hastalarını sigaranın zararları konusunda bilgilendirdiklerini belirtmişlerdir. Hasta sigara ile

soru yönelttiğinde hastaya bırakma önerisinde bulunma sıklığı her iki grupta artmaktadır. Hasta soru yönelttiğinde sıklıkla sigarayı bırakmaları önerisinde bulunan hekim-dishekimleri oranı %74.82 hemşire-ebe oranı %60.20 ye yükselmektedir ayrıca hastada sigara ile ilgili bir hastalık belirtisi bulunduğunda sıklıkla öneride bulunma oranı hekim-dishekimlerinde %76.98, hemşire-ebelerde %75.62 ye çıkmaktadır. Bu bulgular diğer çalışmaların (7, 10, 11) bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Sağlık Personellerinin Sigara ile Mücadelede Bazı Görüşlere Katılma Durumları

Sağlık personelinin sigara ile mücadelede olumlu tutumlarını yansıtabilecek bazı görüşlere katılıp katılmama durumları tablo 7, 8'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Sağlık Personelinin "'Hekimler (hemşire-ebeler) Sigara içme konusunda halka İyi örnek oluşturmalıdır" görüşüne katılma durumları

		tümnden katılıyor	bir ölçüde katılıyor	çekimser	bir ölçüde karşı	tümnden karşı	toplam
Hekim	S	85	32	10	3	8	138
Diş H.	%	61.59	23.19	7.25	2.17	5.80	100.00
Hem.	S	137	40	17	4	3	201
Ebe		68.16	19.90	8.46	1.99	1.49	100.00
TOPLAM		222	72	27	7	11	339
		65.49	21.24	7.96	2.07	3.24	100.00
$\chi^2 = 4.14$ SD : 3 P>0.05							

Hekim-Diş hekimleri sigara içme konusunda halka iyi örnek oluşturmalıdır görüşüne tümüyle katılanların oranı ¹³/061.59 olarak bulunmuştur.

Hemşire-ebeler sigara içme konusunda halka iyi örnek olmalıdır görüşüne tümüyle katılanların oranı %68.16'dır. Bu görüşe tümüyle katılanların oranı yüksek olmasına karşın bir ölçüde karşı ve tümnden karşı olanlar birleştirilerek yapılan analizde gruplar arasında önemli bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 = 4.14$, SD : 3. P>0.05) (tablo 7).

Tablo 8. Sağlık Personelinin 'her iletişimde kişilere sigaradan caydırıcı yaklaşmalıyım" görüşüne katılma durumları

		tümnden katılıyor	bir ölçüde katılıyor	çekimser	bir ölçüde karşı	tümnden karşı	toplam
Hekim	S	56	46	24	7	6	139
Diş H.	%	40.29	33.09	17.27	5.04	4.31	100.00
Hem.	S	96	61	32	5	7	201
Ebe	%	47.76	30.35	15.92	2.49	3.48	100.00
TOPLAM		152	107	56	12	13	340
		44.71	31.47	16.47	3.53	3.82	100.00
$\chi^2 = 2.54$ SD : 3 P>0.05							

Tablo 8'de görüldüğü gibi, her iletişimde kişilere sigaradan caydırıcı yaklaşmallyrın görüşüne tümüyle katılanların oranı hekim-dişhekimlerinde %40.29, hemşire-ebelerde %47.76'dır. Bu oranlar diğer çalışmalarda elde edilen (7, 10,11) oranlara bir paralellik göstermekle birlikte biraz daha yüksek bulunmuştur.

Sağlık Personelinin Mevzuat Önerilerine Katılma Durumlarının incelenmesi

Tablo 9. Sağlık Personelinin "Sigara reklamları tamamen yasaklanmalı" önerisine katılma durumları

	tümünden katılıyor	tümünden katılıyor	bir ölçüde katılıyor	çekimser	bir ölçüde karşı	tümünden karşı	toplam
Hekim	5	115	15	5	1	3	139
Diş H.	%	82.73	10.79	3.60	0.72	2.16	100.00
Hem,	S	143	30	15	8	5	201
Ebe	%	71.14	14.93	7.46	3.98	2.49	100.00
TOPLAM		258	45	20	9	8	340
		75.88	13.24	5.88	2.65	2.35	100.00
$\chi^2 = 6.71$		SD 2		P<0.05			

Sağlık personelinin sigara reklamları tamamen yasaklanmalı görüşüne tümüyle katılanların oranları hekim-dişhekimlerinde %82.73, hemşire-ebelerde %71.14 olarak bulunmuştur. Çekimser, bir ölçüde karşı ve tümüyle karşı olanları birleştirerek yapılan analizde görüşe tümüyle katılanların oranının diğer gruplardan önemli düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 9).

Tablo 10. Sağlık Personelinin "Sigara Fiyatları Çok Yükseltilmelidir" önerisine katılma durumu

	tümünden katılıyor	tümünden katılıyor	bir ölçüde katılıyor	çekimser	bir ölçüde karşı	tümünden karşı	toplam
Hekim	S	62	39	14	9	15	139
Diş H.	%	44.60	28.06	10.07	6.48	10.79	100.00
Hem.	S	86	59 ,	26	12	18	201
Ebe	%	42.79	29.35	12.94	5.97	8.95	100.00
TOPLAM		148	98	40	21	33	340
		43.53	28.82	11.76	6.18	9.71	100.00
$\chi^2 = 0.08$		SD 2		P>0.05			

Sağlık personelinin "Sigara fiyatları çok 3rükseltmelidir" önerisine katılma durumları incelendiğinde bu öneriye hekim-dişhekimlerinin tümünden katılanlarının oranı %44.60, hemşire-ebelerin %42.79 oranında ve toplam %43.53 olarak bulunmuştur. Tüm sağlık personeli arasında tümünden bu öneriye karşı olanların oranı %9.71'dir (Tablo 10). Bu oran, verilen öneriler arasında tümünden karşı olanların en yüksek olduğu öneri olmuştur.

Tablo 11. Sağlık Personelinin "Hastanede sigara İçimf bazı alanlarda sınırlan - dınlmalı" önerisine katılma durumları

		tümünden katılıyor	bir ölçüde katılıyor	çekimser	bir ölçüde tümünden karşı	toplam
Hekim	S	127	10	1	1	139
Diş H.	%	91.37	7.19	0.72	0.72	100.00
Hem.	S	181	12	2	1	5
Ebe	d	90.05	5.9	0.99	0.50	2.49
TOPLAM		308	22	3	2	5
		90.59	6.47	0.88	0.59	1.47

Hastanede sigara içimi özel bazı alanlarda smırlandınlmalı görüşüne hem hekim-dişhekimleri hem de hemşire-ebeler tarafından büyük oranda destek olunmuştur. Öneriye tümünden katılanların oranları hekim-dişhekimlerinde % 91.37, hemşire-ebelerde %90.05 olarak bulunmuştur (Tablo 11).

Tablo 12. Sağlık Personelinin "Sigara içimi tüm toplu taşıma Araçlarında yasak- lanmalı' önerisine katılma durumlara

		tümünden katılıyor	bir ölçüde katılıyor	çekimser	bir ölçüde tümünden karşı	toplam
Hekim	S	124	10	2	2	1
Diş H.	%	89.21	7.19	1.44	1.44	0.72
Hem.	S	179	15	4		3
Ebe		89.06	7.46	1.99		1.49
TOPLAM		303	25	6	2	4
		89.12	7.35	1.76	0.59	1.18

Sigara içimi tüm toplu taşıma araçlarında yasaklanmalıdır görüşüne ⁰/089.12 oranıyla tüm sağlık personelinin tümüyle katılarak destek verdiği saptanmıştır (Tablo 12). Bu oran diğer araştırma bulgularıyla (7.10.11) paralellik göstermektedir.

Tablo 13. Sağlık Personelinin "Sigaradan Devletin Kazandığı Paradan Bir Pay Sigaraya Karşı Eğitim İçin Ayrılmalıdır" görüşüne katılma durumları

		tümnden katılıyor	bir ölçüde katılıyor	çekinse katılıyor	bir ölçüde karşı	tümnden karşı	toplam
Hekim	S	113	17	6	1	2	139
Diş H.	%	81.30	12.23	4.31	0.72	1.44	100.00
Hem.	S	150	32	11	3	5	201
Ebe		74.63	15.92	5.47	1.49	2.49	100.00
TOPLAM		263	49	17	1	7	340
		77.35	14.41	5.00	1.18	2.06	100.00

Sigaradan devletin kazandığı paradan bir pay sigaraya karşı eğitim için ayrılmalıdır önerisine tümüyle katılanların oranı hekim-dişhekimlerinde %81.30, hemşire-ebelerde %74.63 olarak bulunmuştur (Tablo 13). Elazığ ilinde yapılan çalışmaların (10,11) sonuçları ile paralellik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Manisa ili hastanelerinde çalışan hekim, dişhekim, hemşire-ebelerin sigara konusundaki tutum ve davranışlarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada sigara içme oranlarının oldukça yüksek. hekim-dişhekimlerinde ⁰/058.99, hemşire-ebelerde %56.77 ve tüm grupta %57.65 olduğu görülmüştür. Bu yüksek oranlar olumsuz bir davranış göstermesine karşın hekim ve hemşirelerin hasta yanında sigara içmemeye özen gösterdikleri hastalara sigarayı bıraktırmada etkin rol oynama görevlerini benimsedikleri ve sigara ile mücadelede eğitim ve danışmanlık rollerinin önemini bildikleri ve bu konuda bazı mevzuat önerilerine büyük ölçüde destek verdikleri saptanmıştır.

Sigarasız bir yaşam insan hakkıdır. Sigara ile mücadele çalışmalarına başta hekim ve hemşireler olmak üzere tüm sağlık personeli öncülük etmeli. sigara içmeyerek rol modeli olmalıdırlar.

SUMMARY

Smoking Behavior and Attitudes Toward Smoking Among Hospital Health Professionals in Manisa

The study was carried out in order to investigate smoking prevalence, smoking behaviors and attitudes toward smoking among physicians, dentists, nurses and midwives working in Manisa hospitals.

Totally 340 subjects of 123 physicians, 16 dentists and 201 nurses and midwives. The percentages of smokers were 58.99% for physicians and dentist, and 56.77% for nurses and midwives. The majority of physicians, dentists, nurses and midwives agreed with the statement that they should be more active than they have been in speaking to lay groups about smoking. Subjects in all groups acknowledge the importance of their role as a counsellor and educator and believe in the necessity of legal regulations.

KAYNAKLAR

1. Becher D.M. and at all, "Smoking Behavior and Attitudes Toward Smoking Among Hospital Nurses" AJPH, December 76 :12, 1986, **1449-1451**.
2. Drinalı A. **Özen S.**, Özbayır T ve ark. : "Hastanelerdeki sağlık personelinin sigara kullanımı ve kullanım anındaki rolünün değerlendirilmesi", II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirisi, 12-14 Eylül 1990, İzmir, 726-733.
3. Eşer İ. : "Hemşirelerin Sigaranın Zararlı Etkilerine İlişkin Bilgi Düzeylerinin saptanması", E.Ü.H.Y.O. Dergisi 1:2, 1985, 41-54.
4. **Fielding J.E.**, Smoking : Health effects and control, American Cancer Society, professional education publication. Newyork. 1986.
5. Garfinkel F., Stellman S.D., Cigarette smoking among physicians, dentists and nurses. American Cancer Society, professional education publication, Newyork 1986.
6. İnanc N., Yurt V., "GATA'da Çalışan Doktor ve Hemşirelerin Sigara içme Davranışına İlişkin özelliklerin incelenmesi" II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri, 12-14 Eylül 1990, İzmir, 629-640.
7. Öncel S.. İzmir Metropolünde Çalışan Sağlık Personelinin Sigara Konusundaki Tutum ve Davranışları" yayınlanınanmış doktora tezi, E.O. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. izmir 1994.

8. Salıç F., "Sağlık Personelinin Sigaraya Bakışı : Muğla İli Anket Uygulama Sonuçları" Türk Hemşireler Dergisi. 43 : 2, 1993. 31-32.
9. Sezer R.E., Öztürk Ş.Z., Bilgin N. ve Ark. "Elazığ'da Görev Yapan Hekimlerin ve Dişhekimlerinin Sigara Konusundaki Davranışları. Tutumları (Ekim 1988) I. Kısım : Sigara içme ve Bırakma Oranları" Doğa Türk Sağlık Bilimleri Dergisi. 14 (1990) 381-390.
10. Sezer R.E., Öztürk S.Z., Bilgin N. ve ark. : "Elazığ'da Görev Yapan Hekimlerin ve Diş Hekimlerinin Sigara Konusundaki Davranışları Tutumları (Ekim 1988) II, Kısım : Tutumlar" Doğa Türk Sağlık Bilimleri Dergisi. 14 (1990) 657-668.
11. Sezer R.E. ve arkadaşları, "Elazığ İlinde Görev Yapan Hemşire ve Ebelerin Sigara Konusundaki Tutum ve Davranışları. II. Kısım: Tutumlar, III Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, 24-26 Haziran 1992 Sivas. Esnaf Ofset Matbaacılık, 1992. Sivas 273-285.